

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ КОНКУРЕНЦІЇ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Горева Є.Ю., викладач кафедри права
Сумський державний університет

Неможливо протидіяти зловживанню монополюним становищем на ринку, анти конкурентним узгодженим діям, дискримінації суб'єктів господарювання лише законодавчими заборонами.

Задля цього потребує розроблення правових механізм, покликаний сприяти підтримуванню і заохоченню конкуренції, запобігання монополюній практиці та штучним обмеженням розвитку конкуренції і протидіяти порушенням антимонополюно-конкурентного законодавства.

Одним із найважливіших елементів правового забезпечення протидії порушенням антимонополюно-конкурентного законодавства в господарській діяльності є система охоронних засобів правового впливу, що застосовуються за такі правопорушення.

Згідно зі ст. 51 Закону України «Про захист економічної конкуренції» порушення законодавства про захист економічної конкуренції зумовлює відповідальність, встановлену законом.

За порушення антимонополюно-конкурентного законодавства можливе застосування заходів адміністративної, цивільно-правової відповідальності, а також двох специфічних санкцій у вигляді накладання Антимонополюним комітетом штрафів і примусового поділу монополюних утворень.

Відшкодування збитків передбачено як основну цивільно-правову санкцію за порушення антимонополюно-конкурентного законодавства.

Найпоширенішою санкцією за порушення антимонополюно-конкурентного законодавства є накладання штрафів на підприємств Антимонополюним комітетом України. Зі ст. 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції» випливає, що органи з Антимонополюного комітету України накладають штрафи на об'єднання, суб'єктів господарювання: юридичних осіб і фізичних осіб; групу суб'єктів господарювання – юридичних та/або фізичних осіб, що відповідно до ст. 1 Закону України визначаються суб'єктами господарювання.

Стаття 50 Закону України передбачає перелік порушень законодавства про захист економічної конкуренції.

Ними вважаються:

- антиконкурентні узгоджені дії;
- зловживання монополюним (домінуючим) становищем;
- антиконкурентні дії органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю;
- невиконання рішення, попереднього рішення органів Антимонополюного комітету України або їх виконання не в повному обсязі.

Перелік порушень законодавства про захист економічної конкуренції не є вичерпним.

За порушення законодавства про захист економічної конкуренції до суб'єктів господарювання «підприємництва» застосовуються відповідні санкції.

Охарактеризуємо основні з них:

1. Штрафи. Відповідно до ст. 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції» штрафи накладають органи Антимонополюного комітету на об'єднання, суб'єктів господарювання за такі порушення:

- антikonкурентні узгоджені дії; зловживання монополюним (домінуючим становищем); невиконання рішення, попереднього рішення органів Антимонополюного комітету або виконання їх в повному обсязі.

- узгоджені дії суб'єктів господарювання, заборонені ч.5 ст. 10 Закону; обмежувальну та дискримінаційну діяльність, заборонену ч.2 ст.18, ст. 19 і 20 Закону; недодержання умов, передбачених п.2 ч.3 ст. 22 Закону; порушення положень узгоджених з органами Антимонополюного комітету України установчих документів суб'єктів господарювання, створеного в результаті концентрації, якщо це призводить до обмеження конкуренції;

- обмежувальну діяльність, заборонену ч.1 ст. 18 Закону; неподання інформації Антимонополюному комітету України, його територіальному відділенню у строки, встановленні органами Антимонополюного комітету України, головою його територіального відділення чи нормативно-правовими актами; подання інформації в неповному обсязі Антимонополюному комітету України, його територіальному відділенню у строки, встановленні органами Антимонополюного комітету України, головою його територіального відділення чи нормативно-правовими актами; подання недостовірної інформації антимонополюному комітету України його територіальному відділенню; створення перешкод працівникам Антимонополюного комітету України, його територіального відділення під час перевірок, огляду, вилучення чи накладання арешту на майно, документи предмети чи інші носії інформації.

Перелік штрафів, перелічених вище, що накладаються на суб'єкти господарювання «підприємництва» відповідно до Закону України «Про захист економічної конкуренції» не є вичерпним.

2. Примусовий поділ. Як вид господарсько-організаційних санкцій за порушення законодавства про захист економічної конкуренції примусовий поділ застосовується антимонополюним комітетом тоді, коли суб'єкт господарювання, що займає монополюне (домінуюче) становище на ринку, зловживає ним.

Примусовий поділ не застосовується в таких випадках:

- за неможливості організаційного або територіального відокремлення підприємств, структурних підрозділів чи структурних одиниць;
- за наявності тісного технологічного зв'язку підприємств, структурних підрозділів чи структурних одиниць (якщо обсяг продукції, яка вживається суб'єктом господарювання, перевищує 30% волового обсягу продукції підприємства, структурного підрозділу чи структурної одиниці).

Рішення органів Антимонопольного комітету України про примусовий поділ суб'єкта

господарювання підлягає виконанню у встановлений строк, який не може бути менший від шести місяців.

3. Відшкодування шкоди. Особи, яким заподіяно шкоду внаслідок порушення законодавства про захист економічної конкуренції, можуть звернутися до суду, господарського суду із заявою про її відшкодування.

Шкода, заподіяна порушеннями законодавства про захист економічної конкуренції, передбаченими п.1,2,5,10,12,18, і 19 ст. 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції», відшкодовується особою, яка вчинила порушення, у подвійному розмірі завданої шкоди.

4. Вилучення товарів. У разі встановлення факту неправомірного використання чужих позначень, рекламних матеріалів, упаковки або факту копіювання виробів заінтересовані особи можуть звернутися до Антимонопольного комітету України, його територіальних відділень зі заявою про вилучення товарів з неправомірно використаним позначенням або копій виробів іншого суб'єкта господарювання як у виробника, так і у продавця.

Порядок використання вилучених товарів визначає Кабінет Міністрів України.

Товари з неправомірно використаним позначенням та копії виробів іншого суб'єкта господарювання вилучаються тоді, коли можливість плутання з діяльністю іншого суб'єкта господарювання не може бути усунута іншим способом.

Зауважимо, що суб'єкта господарювання не можна притягнути до відповідальності за порушення законодавства про захист економічної конкуренції, якщо закінчився строк давності притягнення до відповідальності.

Строк давності притягнення до відповідальності за порушення законодавства про захист економічної конкуренції становить 5 років з дня вчинення порушення, а в разі триваючого порушення — з дня закінчення вчинення порушення.

Строк давності притягнення до відповідальності за "порушення законодавства про захист економічної конкуренції, передбачений п. 13-16 ст. 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції», становить 3 роки з дня вчинення порушення, а в разі триваючого порушення — з дня закінчення вчинення порушення.

Перебіг строку давності зупиняється на час розгляду органами Антимонопольного комітету України справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Відповідно до Закону України «Про захист економічної конкуренції» посадові особи та інші працівники суб'єктів господарювання, працівники органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю несуть адміністративну відповідальність за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства.

Так, згідно із законом посадові особи та інші працівники суб'єктів господарювання, працівники органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю несуть адміністративну відповідальність за правопорушення у вигляді неподання інформації Антимонопольному комітету України, його територіальному відділенню у встановлені органами Антимонопольного комітету України, головою його територіального відділення чи нормативно-правовими актами строки; подання інформації в неповному обсязі Антимонопольному комітету України, його територіальному відділенню у встановлені органами Антимонопольного комітету України, головою його територіального відділення чи нормативно-правовими актами строки; подання недостовірної інформації Антимонопольному комітету України, його територіальному відділенню; створення перешкод працівникам Антимонопольного комітету України, його територіального відділення під час перевірок, огляду, вилучення чи накладення арешту на майно, документи, предмети чи інші носії інформації.

Адміністративна відповідальність за такі порушення передбачена ст. 166¹-166⁴ Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі — КпАП України). Зловживання монополієм становищем на ринку і неправомірні угоди між підприємцями зумовлюють накладення штрафу на керівників (розпорядників кредитів) підприємств (об'єднань, господарських товариств тощо) у розмірі до 15 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а на осіб, які займаються підприємницькою діяльністю, — до 30 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дискримінація підприємців органами влади та управління спричинює накладення штрафу в розмірі до 15 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Порушення порядку подання інформації і виконання рішень Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень карається накладенням штрафу на посадових осіб та керівників у розмірі до 7 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а на осіб, які займаються підприємницькою діяльністю, — до 20 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Відповідно до ст. 24 і 25 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» державні уповноважені й голови територіальних відділень Комітету в разі порушення антимонопольного законодавства складають і передають до судів протоколи про адміністративні правопорушення.

За порушення антимонопольного законодавства в Україні передбачена кримінальна відповідальність (ст. 230 Кримінального кодексу України). Так, умисне неподання або подання завідомо неправдивих документів чи іншої інформації Антимонопольному комітетові України або його територіальному відділенню, а також ухилення від виконання законних рішень цих органів, вчинене службовою особою органу державної влади, органу місцевого самоврядування, органу адміністративно-господарського управління і контролю, підприємства, установи, організації, якщо це було пов'язано з отриманням доходу у великих розмірах, караються штрафом від 100 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 5 років або виправними роботами на строк до 2 років.

Великим розміром доходу вважається такий, що у 500 і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Крім заходів відповідальності охоронні засоби, що застосовуються за порушення антимонопольного законодавства, включають і засоби захисту. Це спонукання Антимонопольним комітетом України та його територіальними відділеннями правопорушника до таких дій (бездіяльності):

- припинення незаконних дій (примушування до виконання обов'язків);
- відновлення первісного становища;
- припинення неправомірних угод між підприємцями;
- скасування або змінення прийнятих органами влади та управління неправомірних актів;
- здійснення примусового поділу монопольних утворень.